

Monika Jaworska

Biblioteka Główna

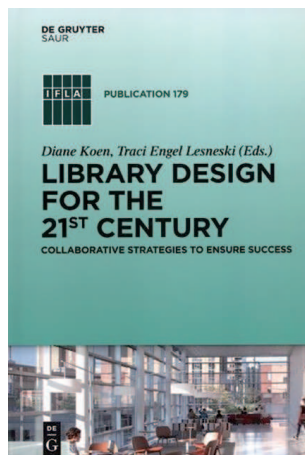
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0930-3924>

REC.: LIBRARY DESIGN FOR THE 21ST CENTURY: COLLABORATIVE STRATEGIES TO ENSURE SUCCESS, EDITED ON BEHALF OF IFLA BY DIANE KOEN AND TRACI ENGEL LESNESKI. BERLIN, MUNICH: DE GRUYTER SAUR, 2019, SS. 236.

Library Design for the 21st Century: Collaborative Strategies to Ensure Success to 179. publikacja Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (IFLA) wydana przez niemieckie wydawnictwo Walter De Gruyter. Najważniejszym przesłaniem książki jest kluczowa rola współpracy w tworzeniu innowacyjnych rozwiązań w sferze bibliotekarstwa. Redaktorzy omawianego tomu w prosty i przystępny sposób ukazali, jak współpraca wielu różnych środowisk pozytywnie wpływa na proces tworzenia projektów związanych z budową nowych bibliotek bądź renowacją już istniejących obiektów.

Do stworzenia publikacji liczącej 236 stron wybrano 16 artykułów opublikowanych w trakcie 5 wydarzeń organizowanych przez Dział Budynków i Wyposażenia Bibliotek IFLA w latach 2016–2017. Książka jest podzielona na cztery części powiązane z poszczególnymi aspektami projektowania budynków bibliotecznych. Owe 4 są poświęcone kolejno: angażowaniu interesariuszy, wprowadzaniu zmian, zwróceniu uwagi na zmieniające się potrzeby współczesnych bibliotek w XXI wieku oraz sposobom uzyskiwania wsparcia dla projektu.

W pierwszej części, zatytułowanej „Collaborating with Stakeholders”, czytelnik dowiaduje się, w jaki sposób efektywnie zachęcić różne grupy społeczne do przyłączenia się do projektu, poczynając od użytkowników bibliotek, przez pracowników, na politykach kończąc. Podkreślono wartość konsultacji z zarówno obecnymi, jak i potencjalnymi użytkownikami bibliotek. Ponadto autorzy artykułów przywołali a następnie opisali konkretne sposoby na dokonanie owych konsultacji, nie ograniczając się przy tym wyłącznie do starych i sprawdzonych metod, takich jak ankiety, lecz rozszerzając listę potencjalnych pomysłów o aktywności angażujące wyobraźnię, np. tworzenie scenariuszy mających ukazać dzień potencjalnego klienta biblioteki. Na szczególną uwagę zasługuje artykuł autorstwa E. Tinaztepe oraz M. Østergård *Collaborative Design: A Persona Exercise Approach*. Poświęcony jest on używaniu tytułowej „persony” w celu ustalenia potrzeb konkretnego użytkownika biblioteki. Tworzenie „persony” to ćwiczenie polegające na wykreowaniu fikcyjnej osoby wraz z jej historią, zainteresowaniami, problemami oraz innymi elementami składającymi się na charakter człowieka i następnie przeprowadzeniu wyimaginowanej wizyty ‘persony’ w bibliotece w celu ustalenia potencjalnych potrzeb czy też interakcji osób z poszczególnymi zainteresowaniami. Metoda opisywana przez E. Tinaztepe oraz M. Østergård pozwala w przystępny, a zarazem bardzo dokładny sposób ocenić jakość projektu i pomaga w wyznaczeniu zarówno jego wad, jak i mocnych stron.

Inne artykuły z tej części opisują, w jaki sposób architekci powinni podjąć współpracę ze społecznością biblioteki w celu zagospodarowania przestrzeni w budynkach w sposób mogący zapewnić współczesne potrzeby klientów. Doskonale ukazane jest odejście od fizycznych zbiorów i zastępowanie ich cyfrowymi wersjami książek, artykułów itp. W związku z powyższymi zmianami modernizuje się również sposób gospodarowania przestrzenią biblioteki, gdzie coraz więcej miejsca oddaje się użytkownikom kosztem zmniejszenia powierzchni zbiorów.

Następna część książki, z tytułem „Collaborating for Cultural Change”, skupia się na ukazaniu czterech przykładów bibliotek, które w sposób wzorowy zostały zintegrowane ze swoją lokalną społecznością. Pierwszy artykuł autorstwa T.E. Lesneski opisuje to, w jaki sposób Biblioteka Publiczna w Madison skorzystała z możliwości stworzonej przez nowy plan budowy przeprojektowania biblioteki, zakładający, iż przebudowana biblioteka będzie ważnym miejscem spotkań i innych wydarzeń dla swej lokalnej społeczności. Bardzo ważną częścią przedsięwzięcia okazały się innowacyjne sposoby współpracy ze społecznością biblioteki. Kluczowym elementem planu było również stworzenie programów oraz miejsc, które mogłyby pomóc mieszkańcom Madison w opanowaniu czterech zdolności niezbędnych w XXI wieku, znanych jako Four Cs¹: *critical thinking, communication, collaboration, creativity*. Przykładem bez-

¹ Za: Wikipedia [online], https://en.wikipedia.org/wiki/21st_century_skills#The_Four-Cs [dostęp: 30.01.2021].

pośredniego zaangażowania społeczności jest sposób, w jaki potraktowano kwestię sztuki w bibliotece. Ponieważ sztuka była kolejnym istotnym elementem nowego planu, postanowiono umożliwić lokalnym artystom wystawianie swoich dzieł w bibliotece. Oprócz tego artyści byli również zachęceni do tworzenia w samej bibliotece, co dało mieszkańcom bardziej bezpośrednią formę kontaktu ze sztuką.

Drugi z czterech artykułów ukazuje bibliotekę w duńskim mieście Aarhus jako następny doskonały przykład integracji z lokalną społecznością. M. Østergård opisał jej powstanie po tym, jak władze miasta zadecydowały o ponownym zagospodarowaniu dzielnic przemysłowych znajdujących się przy wybrzeżu i uczynieniu z nich obszarów dostępnych dla wszystkich mieszkańców. Biblioteka Dokk1 miała być sposobem na przyciągnięcie uwagi do nowo powstających dzielnic, jeszcze zanim będą one w pełni gotowe. I tak, otwarta w 2015 r. Dokk1 stała się nowym centrum spotkań, które zarówno zachęcało ludzi do udawania się w okolice przeprojektowanych dzielnic przemysłowych, jak i dawało odwiedzającym możliwość zdobywania nowej wiedzy, rozwoju osobistego oraz zwiększało ich poczucie przynależności do lokalnej społeczności.

Trzeci artykuł autorstwa V. McDonald poświęcono Bibliotece Stanowej w Queensland. Stanowi ona kolejny przykład integracji bibliotek ze swoim środowiskiem, tym razem przez angażowanie grup społecznych, które do tej pory nie korzystały z biblioteki. W wyniku projektu mającego przemienić Bibliotekę Stanową z magazynu na zbiory papierowe w dynamiczną bibliotekę łączącą zarówno aspekty zbiorów fizycznych, jak i wirtualnych, utworzono w budynku nowe powierzchnie dedykowane grupom, dla których odnalezienie się w bibliotece było trudne. Przykładem takiego miejsca jest Kąt (z ang. *The Corner*). Zostało ono utworzone głównie z myślą o osobach niepełnoletnich oraz ich opiekunach. Dzięki miejscom takim jak Kąt, biblioteka po zakończeniu przebudowy uzyskała wielu nowych klientów oraz zachęciła uprzednio wykluczone grupy do korzystania z zasobów budynku.

W czwartym artykule S. Romero i I. Sabater opisują projekty trzech bibliotek należących do Sieci Bibliotek Miejskich Prowincji Barcelony, których innowacyjne podejście w gospodarowaniu powierzchnią budynków umożliwia bezpośrednie angażowanie mieszkańców miasta. Pierwszą opisywaną biblioteką jest barcelońska Biblioteka Les Corts, w której wybudowano Fab Lab, czyli pracownię, która umożliwia realizację własnych projektów, pomysłów lub planów osobom rozwijającym swoje hobby czy wykonującym pracę naukową, lecz nieposiadającym wyspecjalizowanych narzędzi. Typowym wyposażeniem takiej pracowni są drukarki 3d, obrabiarki CNC, wycinarki laserowe itp. Fab Lab znajdujący się w Bibliotece Les Corts przyczynia się do rozwoju osobistego mieszkańców Barcelony, a także daje możliwość promowania lokalnych talentów. Oprócz tego Fab Lab rozbudza w mieszkańcach pasję do nauki i mechaniki, co pomaga niektórym w wyborze ścieżki zawodowej.

Drugą z trzech bibliotek jest Biblioteka Fondo, ulokowana w Santa Coloma de Gramenet. Posiada ona miejsce zdecydowanie nietypowe dla tego rodzaju budynków. Mowa tu o kuchni będącej częścią projektu Światowe Kucharstwo. Projekt ten powstał w odpowiedzi zarządu Biblioteki Fondo na chęć promowania wartości takich, jak wielokulturowość czy zaangażowanie społeczne. Postanowiono, że najlepszym sposobem promowania wyżej wymienionych wartości będzie utworzenie przestrzeni kuchennej w środku biblioteki. Jest to o tyle ważne, że Santa Coloma de Gramenet to jeden z bardziej wielokulturowych regionów Hiszpanii, a taka kuchnia stanowi doskonale miejsce do spotkania kultur. Ponadto w ramach Światowego Kucharstwa organizowane są prelekcje dotyczące naukowych informacji o jedzeniu, prowadzone zarówno przez kucharzy, jak i wykładowców uniwersyteckich. W bibliotecznej kuchni urządzone są również kursy kucharskie dla osób różnego pochodzenia oraz sesje, w trakcie których ludzie mogą wymienić się swoimi doświadczeniami związanymi z gotowaniem. Wydarzenia te nie tylko angażują wielokulturową społeczność Santa Coloma de Gramenet, ale także zwiększają poczucie przynależności mieszkańców do swej grupy kulturowej oraz miasta. Zgodnie z głównym zamysłem organizatorów projektu kuchnia w Bibliotece Fondo promuje również tolerancję oraz szacunek między użytkownikami.

Trzecią biblioteką opisywaną w artykule jest Biblioteka Volpelleres w Sant Cugat del Vallés. Jej cechą charakterystyczną jest obecność Living Lab w budynku biblioteki, czyli innowacyjnego „laboratorium”, w którym technologia jest łączona z kulturą oraz społeczeństwem. Użytkownicy mają darmowy dostęp do wielu interaktywnych programów komputerowych. Projekty realizowane w laboratorium przybierają najróżniejsze formy, jednak ich cechą wspólną jest zaangażowanie mieszkańców na każdym etapie projektu. Przykładowym wydarzeniem była akcja „Jestem swoim rysunkiem”, w trakcie której dzieci słuchały historii, a następnie były poproszone o wymyślenie własnej, łącznie z rysunkami bohaterów. Owe rysunki zostały zdigitalizowane, a później wprawione w ruch przez same dzieci za pomocą technologii wykrywającej gesty. Dzięki utworzeniu Living Lab w bibliotece, mieszkańcy Sant Cugat del Vallés zaczęli brać udział w wielu projektach oraz aktywnościach pobudzających ich kreatywność, co stanowi doskonały przykład integracji biblioteki ze lokalną społecznością.

W trzeciej części książki, zatytułowanej „Cooperative Collections”, poruszono wszelkie problemy związane z magazynowaniem zbiorów oraz potrzeby pogodzenia podziału miejsca w bibliotekach na powierzchnie przeznaczone na zbiory oraz powierzchnie oddane pod użytek klientów. Obecnie stosunek miejsca przydzielonego dla zbiorów fizycznych, użytkowników oraz zbiorów wirtualnych znacząco odbiega od stosunku istniejącego w bibliotekach ubiegłego wieku. W ostatnich latach nastąpił zauważalny rozwój kolekcji komputerowych, jednak mimo to biblioteki,

a szczególnie biblioteki akademickie, muszą zachować odpowiednią liczbę zbiorów fizycznych dostępnych bezpośrednio. W związku z tymi zmianami wiele bibliotek decyduje się na budowę dedykowanych magazynów zbiorów fizycznych znajdujących się poza głównym budynkiem biblioteki. Rozwiązanie to pozwala również na stworzenie w owych magazynach idealnych warunków do długoterminowego przechowywania materiałów. Temperatura i wilgotność powietrza to zaledwie dwa z wielu czynników mających wpływ na stan kolekcji, których kontrola jest możliwa przez lokowanie zbiorów z dala od powierzchni użytkowych bibliotek. Artykuł autorstwa D. Tschirren oraz U. Niderera doskonale obrazuje takie rozwiązanie w rzeczywistości na przykładzie szwajcarskiego Wspólnego Magazynu Bibliotecznego. Budynek ten zaczął funkcjonować w roku 2016, kiedy przyjął pierwsze woluminy z Centralnej Biblioteki w Zurychu. Magazyn jest owocem współpracy podjętej w roku 2009 przez pięć szwajcarskich bibliotek. Propozycja dyrektora Centralnej Biblioteki Akademickiej w Lucernie, Ulricha Niederera, miała stanowić rozwiązanie nadchodzącego problemu archiwizacji zbiorów w wielu bibliotekach w kraju. Ostatecznie, wskutek współpracy Centralnej Biblioteki Akademickiej w Lucernie, Centralnej Biblioteki w Zurychu, Bibliotek Akademickich w Zurychu i Baselu oraz Centralnej Biblioteki w Solothurn, powstał Wspólny Magazyn Biblioteczny wykorzystujący najnowsze zdobycze technologii logistycznej. Funkcjonujący 24 godziny na dobę, mogący obecnie pomieścić ponad 3,1 miliona woluminów z możliwością rozbudowy. Budynek jest doskonałym przykładem rozwiązania jednego z największych problemów bibliotek w XXI wieku, jakim jest archiwizacja coraz większej liczby zbiorów. Lokowanie kolekcji poza głównymi budynkami bibliotek zwalnia miejsce potrzebne dla użytkowników, a możliwość kontrolowania klimatu w magazynach wydłuża ich żywotność. Ponadto umieszczanie materiałów w dedykowanych przechowalniach pozwala na archiwizację większej ilości artykułów na mniejszej powierzchni, ze względu na brak potrzeby pogodzenia roli magazynu i budynku użytkowego w ramach jednego obiektu.

Czwarta i ostatnia część książki, nosząca tytuł „Crafting the Project Story”, dotyka kwestii metod przeznaczonych do tworzenia wspólnej wizji projektu i jej późniejszego przekazania innym członkom przedsięwzięcia. Poszczególne artykuły zajmują się zarówno pojęciami ogólnymi, jak i bardzo szczegółowymi. Przykładowo, artykuł J.M. Hoovera opisuje struktury organizacyjne wymagane przy interakcji z lokalną społecznością, podczas gdy praca V. Lewisa zawiera rady i instrukcje dotyczące procesu zbierania funduszy dla bibliotek akademickich. Ponadto w tej części książki zawarto również dwa artykuły ukazujące sposoby angażowania interesariuszy. Artykuł autorstwa J. McKenna, L. Plosz i T. Smitha przedstawia metody wykorzystane w trakcie rozwoju Biblioteki Murray należącej do Uniwersytetu Saskatchewan w Kanadzie. Podczas planowania projektu odbyły się trzy spotkania konsultacyjne

z interesariuszami. Pierwsze ze spotkań miało za zadanie wyznaczyć potencjalne przyszłe trendy bibliotek akademickich. W tym celu interesariusze podzieleni na grupy dokonali dogłębnej analizy dotychczasowych, obecnych oraz potencjalnych przyszłych potrzeb biblioteki. W trakcie drugiego spotkania interesariusze zostali zaangażowani w tworzenie zasad przewodnich biblioteki, a następnie ich odpowiednie zależne od priorytetów uszeregowanie. W czasie ostatniego spotkania interesariuszy podzielono na trzy grupy i poproszono o zagospodarowanie powierzchni poszczególnych pięter z uwzględnieniem zasad przewodnich ustalonych podczas poprzedniego spotkania. Każda grupa otrzymała plany przyszłego budynku, na których mogła rozmieszczać bloki reprezentujące kolejne elementy programu biblioteki. Ostatecznie powstały trzy projekty, które jak się potem okazało, łączyło kilka kluczowych szczegółów. Projekty te, wraz z zasadami przewodnimi stanowiły bazę pod rozwój ostatecznego planu biblioteki. Biblioteka Murray stanowi doskonały przykład nie tylko efektywnego angażowania interesariuszy, ale również realnego używania ich wkładu w celu rozwoju przedsięwzięcia.

Książka *Library Design for the 21st Century: Collaborative Strategies to Ensure Success* jest niewątpliwie ciekawą lekturą dla osób zaangażowanych w sferę bibliotekarstwa. Wybrane teksty mogą być dużą inspiracją, zwłaszcza dla tych, którzy stoją przed wyzwaniem projektu i budowy biblioteki lub przebudowy i adaptacji istniejącego budynku. Kolejne artykuły znakomicie ukazują, jak poszczególne biblioteki zmieniały swoje podejście do integracji z lokalnymi społecznościami a także zmieniający się sposób gospodarowania powierzchnią budynków. Ponadto zawarte w artykułach liczne zdjęcia i grafiki znacząco pomagają w zobrazowaniu opisywanych idei oraz zmian.